

Arno Tanner on tehnyt perusteellisen tutkimuksen kolmen maan, Kanadan, Sveitsin ja Uuden-Seelannin, maahanmuuttopolitiikan kehityksestä 1900-luvun jälkipuoliskolla. Maahanmuuttopolitiikassa kiinnitetään erityistä huomiota vastaanottavien maiden työmarkkinoiden työvoimaan, työvoiman kysynnän ja tarjonnan väliin suhteisiin. Maahanmuuttopolitiikkojen muutosta ja kehitystä analysoidaan sekä pragmaattisista lähtökohdista että taustalla vallitsevista yhteiskunnallisista arvoista. Millaista työvoimaa on tarvittu kussakin lainsäädännön muutosvaiheessa, miten työmarkkinoiden tarpeet on otettu huomioon, miten laajempi yhteiskunnallinen rauha ja maahanmuuttajien integroiminen ovat vaikuttaneet tai olleet vaikuttamatta kulloinkin uudistuvaan maahanmuuttopolitiikkaan?

Tekijä käyttää teoksen alussa varsin paljon tilaa niin sanottuun analyttiseen viitekehukseen, jolla hän tarkoittaa lähinnä tapaa luokitella siirtolaisia vastaanottavia maita. Typologian perustuu kahteen pääulottuvuuteen: kansallisen suvereniteetin säilyttämiseen sekä kansallisen intressin laatuun, jolla tekijä tarkoittaa maahan muuttavan työvoiman roolia vastaanottavan maan talouden kasvussa ja supistumisessa. Näiden kahden ulottuvuuden avulla rakennetaan nelikenttä, jonka lokerot kuvaavat työvoiman maahanmuuttopolitiikan perustyyppejä. Tyyppejä kuvataan termeillä itsekäs, liberaali, sulkeutunut ja pragmaattinen politiikka.

Maa harjoittaa itsekästä politiikkaa, mikäli kansallista suvereni-

TUTKIMUSTA MAAHANMUUTTO- POLITIIKASTA

Arno Tanner: Siirtolaisuus, valtio ja politiikka. Kanadan, Sveitsin ja Uuden-Seelannin työvoiman maahanmuutto ja politiikka 1975-2001. Ulkomaalaisviraston julkaisuja 4. Työministeriö, Helsinki 2003. 226 s.

teettiiä korostetaan ja työvoiman maahanmuutto nähdään hyvinvoinnin ja taloudellisen kasvun osatekijänä pitkällä tähtäimellä. Pragmaattista politiikka on täysin päinvastaisessa tapauksessa: suvereniteettia ei korosteta ja työvoiman maahanmuutto koetaan uhkaksi tai korkeintaan lyhytaikaisia suhdanteita tasaavaksi. Sulkeutunutta politiikka on puolestaan silloin kun suvereniteettia korostetaan eikä maahanmuuttajia joko haluta lainkaan tai sallitaan heidän tuloinsa ainoastaan lyhyeksi ajaksi, esim. tiettyjen kausien, sesonkien, työvoimatarpeen tyydyttämiseksi. Liberaali politiikka liittyy globalisoituviin työmarkkinoihin ja työvoiman kansainvälisen liikkuvuuden sallimiseen, jopa edistämiseen.

Otsikoiden antaminen perustyypeille on usein ongelmallista. Tässä tapauksessa ongelma koskettaa lähinnä termejä "itsekäs" ja "sulkeutunut" politiikka. Niiden ero perustuu typologiassa siihen, odottaako siirtolaisia vastaanottava maa maahan muuttavasta työvoimasta nopeaa hyötyä vai arvioiko se hyötyä pitkän ajan kuluessa. Termi "itsekäs" ilmaisee yleisesti lähinnä oman edun tavoittelemista, ja soveltuu kai sekä typologian "itsekäaseen" että "sulkeutuneeseen" politiikkaan. Potentiaalisen

maahanmuuttajan tai jo maahan muuttaneen työntekijän näkökulmasta vastaanottavan maan "sulkeutunut politiikka" on kaikkein itsekkäintä. Tekijän kannattaisi vielä miettiä näiden kahden otsikon välistä suhdetta, sillä uskon typologian olevan jatkossa hyödyllisen myös suomalaisen maahanmuuttopolitiikan

tarkastelussa - otsikolla kun on taipumus johdattaa lukijan ajatuksia.

Typologia on käyttökelpoinen, jopa hämmästyttävän käyttökelpoinen. Valitut ulottuvuudet näyttävän olleen tärkeitä paitsi tekijän valitsemien maiden maahanmuuttopolitiikan muodostumisessa myös monissa muissa maissa, jotka pienen mieltiskelyn jälkeen tulevat mieleeni. Siirtolaisia vastaanottavien eurooppalaisten maiden maahanmuuttopolitiikan yksi yleinen peruste vuoden 1973 öljykriisin jälkeen on ollut uhkan kokeminen ja omien etujen suojele. Koko läntinen Eurooppa siirtyi ulkomaisen työvoiman näkökulmasta kohti sulkeutunutta/itsekästä maahanmuuttopolitiikkaa (joko eksplisiittisesti kirjattua tai käytännössä toteutettavaa) sallien pääsääntöisesti vain pakolaisuuteen, perheiden yhdistämiseen ja etniseen syntyperään perustuvan maahanmuuton.

Tanner ilmoittaa testaavansa typologian avulla hypoteesiaan jälkiteollisen pienen tai keskisuurta maahanmuuttavaltion suuntautumisesta muuttopolitiikkassaan kohti pitkäjänteistä taloudellista hyvinvointia jopa suvereniteetin kustannuksella, toisin sanoen kohti liberaalia, globaalia, maahanmuuttopolitiikkaa. Voidaan olla monta mieltä siitä, käyttäkö tekijä ty-

pologiaa testaamiseen vai lopulta enemmänkin vuosikymmenien aikana tapahtuvien maahanmuuttopolitiikan muutosten kuvaamiseen. Oman käsitykseni mukaan kysymys on lähinnä jälkimmäisestä. Typologia sopii joka tapauksessa erinomaisesti erilaisten maiden valintaan jo melko yleisen etukäteistiedon varassa. Samoin se sopii kehityksen kuvaamiseen. Näin tekijä näyttää työssään edenneenkin ja tällä tavalla mielestäni on myös saatu mielenkiintoisimmat ja hyödyllisimmät tulokset.

Kanada, Sveitsi ja Uusi-Seelanti ovat sekä erilaisia että samanlaisia siirtolaisia vastaanottavia maita. Samanlaisia ne ovat muun muassa siinä, että niissä on paljon siirtolaisia ja työvoiman maahanmuuttoa on pyritty aktiivisesti sääntelemään. Erilaisia ne puolestaan ovat sijoittumisessaan edellä kuvattuun typologiaan. Kanadan politiikkaa on perinteisesti ohjannut näkemys, jossa siirtolaiskysymystä on tarkastelut osana hyvinvoinnin ja talouden kasvun pitkällä aikavälillä. Se on vuosikymmenien kuluessa selkeästi siirtynyt kohti liberaalia politiikkaa, kohti suvaitsevaisempaa monikulttuurisuutta. Sveitsi on puolestaan harjoittanut aikaisemmin äärimmäisen sulkeutunutta politiikkaa, mutta sielläkin trendi on kulkenut – tosin huomattavan vaatimattomasti – kohti liberaalimpaa politiikkaa. Tämä on tapahtunut lähinnä eurooppalaisella tasolla ETA:n ja EU:n vaikutuksesta. Uuden-Seelannin maahanmuuttopolitiikka on myöhäissyntyisempää, mutta muistuttaa typologiassa paljolti Kanadan politiikkaa. On hyvä muistaa, että käytetty typologia

mahdollistaa vain karkeat vertailut, maiden maahanmuuttopolitiikoissa on myös runsaasti eroja. Asia käy kyllä kirjasta selvästi ilmi.

Kirjan parhaimpia anteja ovat seikkaperäiset muuttopolitiikkojen kuvaukset ja tulkinnat. Muutokset käydään läpi vuosikymmenien takaa laki lailta ja kirjoittaja lisää analyysiä ja kuvauksiinsa omakohtaisia pohdintoja. Kirja ei ole vaikealukuinen, mutta yksityiskohtien runsaus sekä erilaisten asioiden vertailu sekä ajallisesti pitkitäissuunnassa että poikittaissuunnassa tietynä ajankohtana väsyttää lukijan helposti. Tutkimus sisältää kuitenkin paljon mielenkiintoista tietoa ja toimii varmasti hyvänä käsikirjanomaisena tietolähteenä. Kirjan lukemista alusta loppuun voi myös suositella, sillä kehityskulujen seuraaminen tuottaa lukijalle ahaa-elämyksiä ja näkemyksiä, jotka ovat oivallisia tarkasteltaessa vaikkapa oman maamme muuttopolitiikan kehitystä ja perusteita. Maahanmuuttopolitiikan taustalla voi olla monenlaisia arvoja ja näkökohtia, eikä politiikka näytä tuottaneen läheskään aina toivottuja tuloksia. Kirja antaa erinomaisen kuvan maahanmuuttopolitiikoiden ailahteluista ja poukkoiluista vuosikymmenien aikana. Maahanmuuttopolitiikka on politiikkaa, sitä ohjaavat vaihtuvien vallanpitäjien kulloisetkin näkemykset. Vanha klisee virheistä oppimisesta sopii tähänkin yhteyteen.

Siirtolaisten merkitystä vastaanottavan maan talouskasvuun, palkkoihin ja työttömyyteen on tutkittu mm. tilastollisia monimuuttujamalleja käyttäen erityisesti Pohjois-Amerikassa. Tiedetään, että läntisille teollisuusmaiden talouskasvulle siirtolaisuudella on ollut ratkaiseva merkitys, mutta

esimerkiksi palkka- ja työttömyyskysymyksissä tulokset eivät aina ole olleet ristiriidattomia. Kirjassa pohditaan maahanmuuttajien määrän ja ominaisuuksien yhteyksiä taloudellisiin vaihteluihin, työttömyyteen, rasistisiin ilmiöihin, kuten mielenosoituksiin ja rikoksiin. Tarkastelu tapahtuu trendien tasolla eikä syy- ja seuraussuhteita voida tällä tasolla tilastojen avulla kartoittaa. Trenditarkastelu ei myöskään anna kovinkaan paljon mahdollisuuksia tehdä tarkkoja vertailuja maiden välillä.

Sama koskee myös typologian käyttöä maiden välisissä vertailuissa. Typologia on varsin yleinen, eikä sillä voida käsitykseni mukaan sanan varsinaisessa merkityksessä testata – ei ainakaan tilastollisista lähtökohdista. Sen sijaan typologia tarjoaa hyvän välineen kuvata, havainnollistaa ja analysoida maansisäisiä prosesseja ja kehityskulkuja. Tätä kautta voidaan oppia sekä eri maissa tehdyistä virheistä että myönteisistä tuloksista. Kirja on politiikkatutkijan analyysi tapahtuneesta kehityksestä ja sen suurin anti on kohteena olevien maiden maahanmuuttopolitiikkojen analyysissä ja näistä tehdyissä johtopäätöksissä.

Tekijä päättää teoksensa liittämällä havaintonsa Suomen nuoreen maahanmuuttopolitiikkaan. Uskon, että suomalaiset politiikkatekijät voivat hyötyä Tannerin saamista kokemuksista. Mielenkiintoisia kirjassa ovat mm. kohdat, joissa kuvataan ja analysoidaan halutun tyyppisen työvoiman saapumista/saamista maahan. Kirja saattaa olla osaltaan varsin opettavainen tietopaketti silloin kun suunnitellaan aktiivista työvoiman maahanmuuttopolitiikkaa.

Olli Kultalahti